

La dimensió espanyola de l'ultrareialisme del Migdia francès (1814-1848)

per Brian Fitzpatrick*

«De la Restauration et de ses épisodes je fus amené à parler du Midi de la France, de ses droits spéciaux, de ses rapports avec l'Espagne.»

(El marquès Louis Pons de Villeneuve al príncep Metternich en 1835.)¹

Ja des dels primers temps de la Revolució francesa els contrarevolucionaris del Migdia francès van girar els seus ulls cap a Espanya per tal de cercar-hi suport ideològic i militar en la seva lluita contra el règim revolucionari. Diversos militants de la contrarevolució, com François Froment de Nîmes i el comte d'Antraigues, natural de l'Ardecha, van endegar diversos contactes prop de la cort de Madrid i, entre el 1790 i el 1793, van mantenir estretes relacions amb l'ambaixador espanyol a Venècia, el comte de Las Casas.² El seu objectiu era aconseguir l'entrada d'Espanya en una guerra sense treva contra França. Espanya era, per a aquests conspiradors meridionals, un aliat molt més «natural» que Àustria. Aquesta actitud fa palesa ja la desconfiança —que aniria creixent amb els anys— davant les potències «del nord», element característic del pensament reialista del Migdia francès. Alhora, l'actitud obertament hostil del ministre Floridablanca davant dels esdeveniments de França va encoratjar els contrarevolucionaris, l'odi dels quals envers el nou ordre polític es basava, sens dubte, en una barreja de sentiments polítics i econòmics, però també en sentiments regionals i religiosos.³

La invasió espanyola del Rosselló el 1793, malgrat els seus esperançadors inicis, no va aconseguir de trencar la resistència dels exèrcits republicans del sud, que van obligar Espanya a signar la pau el mes de juliol de 1795. Des d'aquell moment Espanya, bandejada pels francesos i immersa en el caos provocat per la guerra d'alliberament i per l'experiència constitucional, no va exercir ja el mateix atractiu per als reialistes.

* Brian Fitzpatrick, Universitat de Sussex.

1. L. PONS DE VILLENEUVE, *Charles X et Louis XIX en exil* (París 1889), ps. 14-15. El marquès de Villeneuve era l'administrador general dels ultrareialistes del Migdia francès durant l'època del Terror Blanc del 1815.

2. J. CHAUMIÉ, *Le réseau d'Antraigues et la contre-révolution. 1791-1793* (París 1965).

3. *Ibid.*, ps. 35 i 56-57.

No va ser fins a la pau del 1814 que l'interès dels reialistes del Migdia francès pels assumptes espanyols va revifar-se. Mentre el retorn de Ferran VII inaugurava a Espanya un ambient contrarevolucionari que havia de ser l'enveja dels reaccionaris meridionals, a França els Borbons restaurats van acceptar un règim constitucional que respectava una gran part de l'obra revolucionària, fins i tot la creació d'un estat centralitzat sota el domini de París. El desencís dels anomenats «ultres» es va manifestar arreu del Migdia francès mitjançant les injúries i les amenaces contra el personal bonapartista i els funcionaris revolucionaris que la monarquia havia conservat en els seus llocs en nom d'una pretesa reconciliació. Els decebuts contrarevolucionaris no van amagar pas el seu convenciment que la situació no estava resolta i que Monsieur, el comte d'Artois, famós per la seva passió contrarevolucionària, prendria el poder per posar fi al constitucionalisme amb l'ajuda dels gentilhomes benpensants, i instauraria un règim que havia de respondre plenament a les exigències dels ultrareialistes.⁴

Certament, la situació no estava resolta, però va ser Napoleó i no els ultres qui va desentrellar-la. Bonaparte, en tornar d'Elba i trobar un considerable suport al país, tan sols un any després de la restauració monàrquica, semblava denunciar la temptativa de reconciliació de Lluís XVIII i donar la raó als ultres, que demanaven una depuració política i la reconstrucció del país sobre bases aristocràtiques i reaccionàries. Després d'una curta campanya militar dels batallons de voluntaris reialistes, reclutats per un grup de gentilhomes sota el comandament del duc d'Angulema, primogènit del germà del rei, la resistència reialista es va esfondrar i els seus caps van fugir cap a Espanya, en especial a Figueres i Barcelona. Des d'allí es van preparar per reconquerir el Migdia francès, projecte que semblava factible després que els aliats decidissin enderrocar Napoleó per segon cop.

Quines van ser les relacions entre els reialistes exiliats i la cort de Madrid? Els francesos haurien volgut reconquerir el Migdia tot sols per a poder dur a terme lliurement i sense entrebancs una depuració plena, abans d'establir un règim del seu gust. Tota intervenció «estrangera», vingués de Madrid o de París, hauria posat en perill els seus projectes. Així, el duc d'Angulema va bloquejar decididament la frontera per impedir l'eventual pas de tropes espanyoles, tement que aprofitessin la confusió creada pels estralls que el Terror Blanc va provocar per tot el Migdia durant els mesos de juliol i agost. Així mateix, els reialistes van voler impedir que les forces austríaques travessessin el Roine, a l'altra banda

4. *Vid.* els informes de l'inspector de policia Claude Eymard, enviat al Migdia pel comte Beugnot, director general de la policia. Archives Nationales, París (AN), 124 AP, *dossiers* 1-6.

del Migdia francès, perquè tenien por que la presència estrangera frenés la depuració que es duia a terme en els departaments de Gard, l'Ardecha i l'Erau.⁵

A la llarga, la temptativa dels ultres del Migdia francès d'instaurar a les seves províncies un règim neofeudal va fracassar. Per a Lluís XVIII l'ultrareialisme s'assemblava força a una nova Fronda, i les reivindicacions clarament separatistes dels reialistes meridionals eren del tot inadmissibles. Decidit a fer valer la carta constitucional, el rei va dissoldre el setembre de 1816 la *Chambre introuvable*, elegida durant el Terror Blanc, i va nomenar un govern constitucional dominat per la «bèstia negra» dels ultres, Elie Decazes. Per als reialistes del Migdia francès començava un nou període de decepcions, similar al que experimentarien a Espanya els «apostòlics» i els «negres» durant el govern dels «exaltats» entre el 1820 i el 1823. Un informe policial del 1818 indica a propòsit de l'opinió ultrareialista que, «en cas de necessitat, el Migdia es revoltaria, ja que podria disposar d'una legió de 80.000 espanyols, i el pitjor de tot seria que pertanyin a Espanya.»⁶ Cal suposar que la mencionada «legió de 80.000 espanyols» fa referència a les milícies ultraconservadores que van ser reclutades en les províncies basques i catalanes i que, més tard, havien de participar en la incursió francesa que el 1823 va posar fi al govern liberal, abans de passar a formar part del nucli de l'exèrcit carlí durant la dècada del 1830. Però la situació a França no era propícia per a una insurrecció. En tot cas, cal destacar l'establiment d'un principi d'acord entre els dos moviments, inspirats en bona mesura en les mateixes actituds regionals, religioses, i antiliberals. Aquest acord va fer-se explícit després de la Revolució de Juliol del 1830 a França, que va derrocar Carles X, amic dels ultrareialistes, i durant la guerra carlina a Espanya entre el 1833 i el 1839, quan els dos moviments, que reclamaven la seva legitimitat històrica, es van oposar a les noves autoritats establertes en ambdós països.

És evident que eren molts els reialistes —anomenats, a partir d'aquell moment, carlins o legitimistes— que es negaven a reconèixer que la caiguda dels Borbons el 1830 era alguna cosa més que una desviació momentània. Immediatament després de la Revolució de Juliol van començar a conspirar per imposar una nova restauració i van decidir que calia treballar en favor del nét del rei Carles X, el comte de Chambord, que seria proclamat amb el nom d'Enric V. Els reialistes reconeixien que una restauració de la monarquia legítima exigia la intervenció de les potències estrangeres, que segons ells eren hostils al règim orleanista i esta-

5. B. FITZPATRICK, *Réflexions sur le «Royaume du Midi» en 1815*, «Mémoire», 5 (1986), ps. 71-90; E.-D. PASQUIER, *Mémoires du chancelier Pasquier*, vol. 3 (París 1895⁴), ps. 406-407.

6. AN, F7 9051, Dargout, prefecte de Gard, a Decazes (20 d'abril de 1818).

ven espantades pel militarisme del nou govern, que havia enviat tropes a Bèlgica per donar suport a les pretensions dels belgues revoltats contra els holandesos. En els seus projectes de dur a terme una restauració per la força de les armes, els legitimistes van concedir a Espanya un paper central. En primer lloc, creien que el rei Ferran estava obligat a retornar als seus cosins el favor que aquests li havien fet el 1823 i que, a més, estava disposat a fer-ho. En un context que recordava els somnis dels ultres del 1815, es pensaven també que Espanya veuria amb més bons ulls la creació d'un Migdia francès independent de París. Pot servir d'exemple una citació extreta de la correspondència entre Ferdinand de Bertier, un dels caps reialistes de la conspiració de 1830-1832, i la duquessa de Berry, mare del pretendent, Enric V: «Si no es pot prescindir de l'ajut de les tropes estrangeres, la participació d'un exèrcit espanyol tindria menys inconvenients. Aquest no hauria d'establir-se al país i la seva presència resultaria menys enutjosa perquè seria vista com un assumpte de família [la reina d'Espanya era la germana de la duquessa de Berry i, per tant, la tia del pretendent Enric V]. Caldrà, doncs, exigir un compromís com el que nosaltres vam obtenir el 1815 i precedir-lo d'algunes unitats franceses. Ens afanyarem a organitzar un govern reial regular a les províncies del Migdia i de l'Oest, concedint-los tota la seva importància, els seus estats més o menys modificats, etc... etc... És a dir, donant-los una existència totalment independent de París.»⁷

El somni d'una intervenció estrangera contra la monarquia de juliol es va esvaïr ràpidament. El congrés de Londres es va reunir el novembre de 1830 i les potències es van afanyar a admetre França entre les seves files. D'altra banda, una França fonamentada en el liberalisme era vista pels anglesos com un reforçament davant l'absolutisme de Rússia, que espantava Anglaterra amb la seva política intervencionista. Els legitimistes francesos, isolats, s'ho jugaren tot en un cop d'estat, l'anomenada insurrecció de la duquessa de Berry, que va tenir lloc entre l'abril i el maig de 1832. L'aixecament va fracassar perquè les autoritats orleanistes estaven al corrent dels projectes legitimistes i van poder arrestar els caps després del desembarcament de la duquessa prop de Marsella. Tanmateix, els informes dels agents de la policia orleanista no ofereixen cap mena de dubte sobre la participació espanyola en l'acció. El darrer ambaixador dels Borbons francesos a Madrid, el comte de Saint Priest, va restar a Espanya després de la Revolució de Juliol. Ell va establir els contactes entre els legitimistes i els seus camarades absolutistes a Espanya. Membre d'una vella família meridional, la seva germana estava casada amb el

7. G. BERTIER DE SAUVIGNY, *La conspiration des légitimistes et de la duchesse de Berry contre Louis-Philippe, 1830-1832*, «Études d'Histoire Moderne et Contemporaine», 3 (1950), p. 41. La carta té data del 16 de novembre de 1830.

marquès de Calvières, un dels personatges més destacats de la política ultrareialista i legitimista del Migdia francès. Saint Priest era íntim amic del reaccionari comte d'Espanya, capità general del Principat entre el 1827 i el 1832.⁸ Aquest darrer va visitar el Migdia el 1835 i, en especial, es va deturar a Nimes per discutir la causa carlina amb els notables legitimistes tot just després del vergonyós fracàs de la conspiració de la duquessa de Berry i va provocar entre les seves files un curiós desplaçament de la fidelitat pel que feia a la casa d'Espanya. Bo i reivindicant la legitimitat d'Enric V, els legitimistes del Migdia es van allunyar de la seva tia, Maria Cristina, regent —per voluntat del rei— durant la minoritat de la seva filla Isabel, i van donar suport incondicional al pretendent absolutista Don Carles, que es negava a admetre la successió d'una dona. Maria Cristina, que volia aconseguir un ampli suport per a la seva filla, va endegar un procés de reforma política que va orientar Espanya cap a una monarquia constitucional similar a la monarquia de juliol francesa. Així, en ambdós països, carlins i legitimistes van fer causa comuna contra el liberalisme.

Les autoritats franceses van controlar, des de l'hivern del 1833, la circulació de correspondència, homes i diners entre els dos moviments absolutistes. Segons el prefecte de Gard, «es manté una correspondència molt activa amb Espanya a través de Baiona, que sembla ser el centre de les seves informacions»,⁹ i el ministre de l'interior assenyalava també que uns quaranta paquets havien estat interceptats al port de Bordeus a bord d'un vaixell que es dirigia cap a «les costes de Biscaia». En aquest cas, els paquets no contenien ni armes ni pertrets, sinó milers de pamflets en francès i en castellà que reivindicaven la legitimitat de Don Carles.¹⁰ Les activitats de la duana i de la gendarmeria franceses s'intensificaren al sud-oest del país, ja que el transport d'armes va experimentar una gran embranzida, facilitada certament per l'avidesa de la població de les terres frontereres, que disposava dels coneixements indispensables sobre els camins i les muntanyes per a garantir l'èxit de les operacions militars clandestines dels legitimistes i dels carlins espanyols, i que gràcies al con-

8. Archives du Gard (AD Gard), 6M 109, informe del prefecte (10 de maig de 1833); 6M 115, informe del prefecte (5 de novembre de 1835). El comte de Saint Priest va participar en l'expedició militar francesa del 1823, endegada per posar fi als liberals espanyols. En qualitat d'ajuda de camp del duc d'Angulema, comandant de l'expedició, Saint Priest va freqüentar els caps de l'exèrcit de la Fe, integrat per voluntaris espanyols ultracatólics i reaccionaris, que es va aplegar a la Seu d'Urgell. Després de la campanya, Saint Priest va obtenir el títol de Saint Priest d'Urgell. El comte d'Espanya era fill d'un emigrat francès, el general d'Espagnac.

9. AD Gard, 6M 110, informe del 10 de desembre de 1833.

10. AN, BB 18 1340, *dossier* A79946. Carta del 18 de desembre de 1833.

traban obtenia uns ingressos considerables.¹¹ Més tard es va establir un intens comerç marítim entre El Grau del Rei, a la Camarga, i diversos ports de pesca de la costa catalana.¹² El golf de Lleó, que calia travessar per a dur a terme aquestes operacions, era més difícil de vigilar que no pas les rutes pirinenques. En temps de la vella monarquia una esquadra de galeres hi navegava permanentment per tal d'espantar els pirates magrebins, però després de la revolució la vigilància marítima del golf quasi bé va desaparèixer, i va ser precisament aquesta via la que van aprofitar els voluntaris reialistes del 1815, després de la seva derrota a mans de les forces bonapartistes, per fugir cap a Espanya amb el duc d'Angulema.

És difícil de fer una estimació precisa de quina va ser la contribució dels reialistes francesos a la causa absolutista durant la primera guerra carlina. Les úniques referències disponibles provenen dels informes de la policia, de la duana i de la gendarmeria. Bo i que possiblement aquests tendeixen a exagerar els perills que la revolta carlina i l'entrada en acció dels reialistes francesos comportaven per al règim orleanista, semblen indicar, pel caràcter i el volum dels embargaments d'armes i de diners, que la contribució francesa va ser modesta i poc eficaç. Es feien col·lectes, és cert, però res no ens indica que els reialistes francesos recollissin quantitats significatives.¹³ L'única acció important en aquest sentit va ser un emprèstit emès mitjançant el consell municipal de Bordeus i garantit per diverses empreses comercials i industrials dirigides per alguns destacats legitimistes, com el vescomte de Bouillé.¹⁴ El nombre d'armes i de municions intervingut per les autoritats era sovint molt poc important. La requisita de 44 fusells de calibre, 15 pistoles i 32 baionetes en el camí de Vicdessòs a l'Arieja una nit del 1839 va ser espectacular, en especial perquè al mateix temps van sorprendre quinze voluntaris francesos i van aconseguir detenir un agent carlí que conduïa el comboi d'homes i ar-

11. *Vid.* la circular del procurador del rei a Baiona als alcaldes de la seva circumscripció (12 d'agost de 1834): «Alguns habitants del país, que es deixen endur pel desig de lucre o per altres motius, envien als insurgents de Navarra armes, municions, cavalls, queviures, roba i pertrets, tot allò que cal per a nodrir la insurrecció contra el govern d'Isabel II, reconegut i en certa manera garantit per França.» AN, BB 18 1336, *dossier* A8 554.

12. AD Gard, 6M 121, el prefecte de Gard al ministre de l'Interior (4 de febrer de 1837); 6M 118, el prefecte de Gard al prefecte de Bouches-sur-Rhône (20 de març de 1837).

13. AD Gard, 6M 115, el prefecte de l'Erau al prefecte de Gard (25 de novembre de 1835); AN, BB 18 1356, *dossier* A8 878, el procurador general de Bordeus al ministre de Justícia (7 de juliol de 1834).

14. AN, BB 18 1356, *dossier* A8 878, el procurador general de Bordeus al ministre de Justícia (18 de juliol de 1834).

mes.¹⁵ Més corrent va ser l'arrest, el 1834, de Samuel Mouquès en el camí de Burguete quan intentava exportar de manera fraudulenta cent pedres de fusell.¹⁶

Malgrat tot, la vinculació entre els dos moviments, el carlí i el legitimista, va ser evident. Els informes policials assenyalen reiteradament els viatges dels caps carlins pel Migdia francès —els coronels Urbistando i O'Donnell el 1834; el comte d'Espanya el 1836; el general Maroto el 1836—¹⁷ i els de notoris legitimistes que visitaven Espanya amb regularitat. Entre aquests darrers, el vescomte Maurice Rochemore i el comte de Chazelles-Lussac semblen haver-se lliurat a l'activitat conspirativa amb una extraordinària passió, que testimoniava la seva inclinació insurreccional dirigida per la duquessa de Berry el 1832, en la qual van participar tots dos. Rochemore era descrit com a «cap ambulat del partit carlí»,¹⁸ mentre que el ministre de l'interior definia Chazelles-Lussac com «un dels intermediaris més actius entre Espanya, Itàlia i Praga».¹⁹ Ambdós nobles van mantenir estretes relacions amb l'ex-general francès Bourmont, que, després d'haver tingut un paper clau en la conspiració de la duquessa de Berry, va exiliar-se a Espanya, on va convertir-se en comandant de l'exèrcit de Don Carles.²⁰

Més preocupant, sens dubte, va ser la complicitat d'alguns funcionaris francesos, com el cap de l'oficina de policia a la prefectura dels Pirineus Orientals, de qui es va descobrir que estava d'acord amb una junta carlina de Perpinyà i que, «menystenint tots els seus deures afavoria el pas d'emissaris del partit insurreccional, de Catalunya cap a França i *viceversa*; que els proporcionava passaports o salconduits; i, per últim, que rebia dels partidaris de Don Carles un salari proporcional a la importància dels seus serveis».²¹ El mateix document destaca que «d'altres informacions semblen establir també que a Tolosa, Montpeller, Marsella i a altres ciutats menors del Migdia de França les administracions locals no estan prou a l'aguait contra les intrigues i les maquinacions favorables a la causa de la revolta a Espanya». Per intentar pal·liar aquesta complici-

15. AN, BB 18 13768, *dossier* A8 8022, el procurador general de Tolosa al ministre de Justícia (24 d'agost de 1839).

16. AN, BB 18 1356, *dossier* A8 554, el director de duanes al ministre de Finances (2 de setembre de 1834).

17. AD Gard, 6M 114, 115 *passim*.

18. AD Gard, 6M 80, llista dels caps carlins, s. d.

19. AD Gard, 6M 114, circular del 19 de desembre de 1834. La cort «legítima» a l'exili era llavors a Praga.

20. AD Gard, 6M 113, correspondència entre els prefectes, sots-prefectes i comissaris de policia dels departaments de Pirineus Orientals, de l'Erau i de Gard (agost de 1834).

21. AN, BB 18 1383, *dossier* A9/389, el ministre de l'Interior al ministre de Justícia (29 de maig de 1840).

tat, el ministre de l'interior va crear el 1840 un «inspector especial de policia», descrit com «un agent superior» del ministre, encarregat de controlar els funcionaris meridionals responsables de la policia i la seguretat.²² La decisió del ministre va arribar tard, perquè el Conveni de Bergara ja havia posat fi, si més no de manera momentània, al conflicte armat, i les darreres bandes carlines es dispersaren prop de la frontera franco-catalana.

L'acció dels legitimistes meridionals va ser afavorida, en certa mesura, per l'actitud del govern francès durant la guerra carlina. La monarquia de juliol, aïllada com a règim liberal enmig d'un continent dominat encara per estats absolutistes i dinàstics, es veia abocada de manera natural a donar suport al govern ostensiblement liberal de Maria Cristina. Tanmateix, oferir-li un ajut concret no va ser gens fàcil a causa de l'hostilitat d'Àustria i de Rússia, i també per la desconfiança d'Anglaterra, règim liberal que el 1830 havia estat fiançador, per dir-ho així, de la monarquia de juliol, però que no tenia cap intenció de veure com França adoptava una política estrangera aparentment dinàmica. El 1835 només Thiers va voler intervenir militarment en resposta a la demanda del govern de Martínez de la Rosa, però Lluís Felip, que desconfiava de les conseqüències d'una intervenció francesa, es va estimar més cessar el seu ministre. En un escenari que prefigurava en certa mesura l'actitud que tindrien francesos i anglesos davant els assumptes espanyols un segle més tard, l'exèrcit governamental espanyol va rebre tan sols l'ajuda d'alguns batallons de voluntaris d'ambdós països. Si bé els francesos no tenien el dret jurídic de presentar-se com a voluntaris a Espanya, ja que l'article 21 del codi civil els punia privant-los de la ciutadania, aquest només es va aplicar en contra dels legitimistes que es van enrolar en l'exèrcit de Don Carles, i fins i tot en aquest cas amb poca eficàcia, car les autoritats havien de provar que un francès que tornava al seu país des d'Espanya havia participat de manera efectiva en un exèrcit estranger.²³

El Conveni de Bergara va posar fi a les esperances d'una victòria «carlina» a Espanya. La fi de la guerra va tirar per terra també les il·lusions legitimistes d'un retorn d'Espanya a l'absolutisme, que més tard hauria afavorit una restauració legítima a França. Si s'analitza la complexitat del conflicte espanyol, en què estaven en joc elements personals, dinàstics, polítics, clericals i regionals, hom ha de reconèixer la ingenuïtat dels legitimistes francesos, que semblaven convençuts que «la restauració de

22. *Ibid.*

23. AN, BB 18 1244, *dossier* A8 4684, el ministre de Justícia al ministre de l'Interior (30 de gener de 1837); AD Gard, 6M 116, el ministre de l'Interior al prefecte de Gard (11 de juny de 1836).

Don Carles portarà la d'Enric V».²⁴ De fet, la guerra carlina va ser la darrera aposta dels legitimistes conspiradors, partidaris d'una restauració per mitjà de les armes. La presència d'un Rochemore o d'un Chazelles-Lussac així ho confirma. El 1838 homes com aquests no van acceptar amb facilitat la necessitat d'una política legitimista «constitucional» al Migdia francès, una política que exigia la participació electoral i, a la pràctica, el reconeixement del règim orleanista.²⁵ Tanmateix, era evident que, malgrat la seva hostilitat davant la monarquia de juliol, les potències no estaven disposades a provocar-ne la caiguda. Rússia era massa lluny per a poder-hi intervenir, Àustria patia diversos problemes interns i l'actitud d'Anglaterra davant dels moviments absolutistes a Espanya i a Portugal no era gens encoratjadora.

A més a més, les mateixes circumstàncies internes de França imposaven una transformació de les actituds del legitimisme si aquest volia sobreviure com a opció política. La monarquia de juliol havia ampliat el dret de vot entre el 1831 i el 1833, en especial a les assemblees locals, i, al mateix temps, el Migdia francès havia començat a experimentar un cert desenvolupament econòmic, amb el declivi del sector tèxtil, el creixement de la vinya, l'extensió del ferrocarril i, en conseqüència, l'increment de la producció de carbó i de ferro a les conques de Carmaux i Alès.²⁶ Una nova generació de legitimistes no compartia ja el gust per la conspiració i cercava d'exercir el poder a través de mecanismes constitucionals. Els nous problemes polítics —com per exemple el creixent conflicte entre les classes benestants i el proletariat que estava naixent al camp i a les ciutats, i les reivindicacions d'una Església Catòlica convertida en «romana»— començaren a arraconar la vella oposició entre legitimitat i usurpació revolucionària.

La guerra carlina, mentre va durar, va alimentar les últimes il·lusions dels legitimistes meridionals. A l'altre costat dels Pirineus els contrarevolucionaris semblaven lluitar pels mateixos valors religiosos, antiliberals i, en especial, locals que els catòlics reialistes del Migdia francès. Ambdós moviments, el carlí i el catòlic reialista, estaven integrats per una amalgama de grups hostils al món postrevolucionari per raons quasi bé de tipus personal. L'evolució política i econòmica d'Espanya va permetre als car-

24. Thomas, prefecte de Bouches-sur-Rhône, a Adolf Tiers (16 d'octubre de 1835), dins J. VIDALENC (ed.), *Lettres de J. A. M. Thomas, préfet des Bouches-du-Rhône, à Adolphe Thiers, 1831-1836* (Gap 1953), p. 120.

25. B. FITZPATRICK, *Catholic Royalism in the Department of the Gard* (Cambridge 1983), p. 141.

26. A. J. TUDESQ, *Les grands notables en France, 1840-1849, étude historique d'un psychologie sociale* (París 1964), vol. II, ps. 707, 870-872; A. J. TUDESQ, *La France des notables* (París 1973), vol. II, p. 48.

lins d'imposar-se d'una manera que no beneficiava gens els seus germans francesos i que va revifar entre els legitimistes el somni d'un «regne del Migdia» durant els anys de l'èxit carlí. A la llarga, cap dels dos moviments no va saber resistir l'evolució de l'Europa postrevolucionària. Les exigències de la vida «nacional» —és a dir, d'una societat políticament i econòmicament cada cop més integrada— van triomfar per sobre de les antigues prioritats provincials. La dimensió espanyola de l'ultrareialisme del Migdia francès va ser, durant quasi bé mig segle, un pol d'atracció profundament contrarevolucionari i antinacional per a una generació que no havia pogut acceptar les transformacions imposades per la Revolució Francesa.

Traducció de Marta Jové